

INFORMAȚIA DIGITALĂ – PROVOCĂRI PENTRU BIBLIOTECI ÎN SECOLUL XXI

Georgiana – Cristina Pereteanu

Cristina.Pereteanu@ici.ro

Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București

Rezumat: Articolul prezintă succint noi tendințe în domeniul informației digitale și efectele pe care expansiunea informației din mediul digital le are asupra bibliotecilor și specialiștilor din domeniul informării.

Cuvinte cheie: informație, informație digitală, digitizare, revoluție digitală, mediu digital.

Abstract: The article presents the newest tendencies in the digital information domain and the effects of the information expansion in the digital environment as opposed to traditional libraries and information professionals.

Keywords: information, digital information, digitization, digital revolution, digital environment.

Literatura de specialitate în domeniu pune în evidență faptul că lumea informației este una în continuă schimbare și în continua expansiune. În prezent ne confruntăm cu accesul global la nenumărate resurse fapt care pune în pericol bibliotecile și serviciile de informare, dacă acestea nu se adaptează rapid acestui nou mediu informațional și dacă personalul acestora nu se adaptează din punctul de vedere al competențelor.

Funcțiile bibliotecilor tradiționale trebuie să țină cont de schimbări și să aibă în vedere necesitățile comunității pe care o deservesc, dar și revoluția tehnologică continuă.

Era digitală transformă prioritățile către abilitățile legate de regăsirea informațiilor, conținutului și resurselor relevante din mediul digital, în mod rapid, facil și ieftin, iar conținutul digital este mai atractiv pentru utilizatori datorită disponibilității la oricând și de oriunde a informațiilor.

Viitorul bibliotecii, așa cum o știm noi va fi condiționat de cele 3 mari provocări ale momentului:

- acces deschis la informații;
- drepturile de proprietate intelectuală;
- interoperabilitate.

Informația digitală cunoaște în ultima perioadă o creștere exponențială, iar această expansiune a condus la schimbarea rolului informației și a necesităților de informare a utilizatorilor, la creșterea competiției în oferirea informației digitale, la dezvoltarea cooperării dintre instituțiile care furnizează conținut digital, la o mai mare concentrare asupra valorii informației și la necesitatea creării unor noi servicii sau îmbunătățirea celor existente.

Impactul asupra bibliotecilor este imens, acestea fiind afectate direct de aceste schimbări în mediul informațional, în abordarea acestuia de către utilizatori, de continuă dezvoltare tehnologică, dar și de contextul socio-politic.

Deși există deja un boom informațional, resursele financiare ale bibliotecilor nu sunt nelimitate pentru a achiziționa resurse digitale și a oferi servicii. Astfel, serviciile existente trebuie regândite odată cu formarea profesională a bibliotecarilor care trebuie să lucreze cu informația digitală.

Multe biblioteci își dezvoltă fondul digital propriu și joacă un rol activ în acest sens, altele cooperează cu instituții care au, creează și stochează conținut digital.

Toate aceste aspecte schimbă așteptările și cerințele utilizatorilor și mentalitatea societății în general și furnizorii de conținut digital trebuie să se orienteze către:

- designul centrat pe utilizator – mediul digital trebuie să vină în întâmpinarea nevoilor

utilizatorilor;

- comportamentul utilizatorului care caută informații: necesitate, informare, acces – cei care creează și dezvoltă spațiile digitale uneori scapă din vedere faptul că utilizatorii au nevoie să regăsească informația efectiv și eficient, satisfacția fiind un factor extrem de important;
- accesibilitatea conținutului digital, de oriunde și oricând.

Într-un raport al său, IFLA identifica la începutul anului 2016 principalele 5 trenduri din noul mediu informațional:

- noile tehnologii vor crește și totodată limita numărul persoanelor care au acces la informație – o problema principală este gestionarea drepturilor de autor, ceea ce plasează bibliotecile în economia informației;
- educația online va transforma și afecta învățământul tradițional – educația va fi globală și mobilă, iar calculatorul sau mobilul vor deveni noii traducători sau interpreți;
- granițele privind protecția datelor în general și a celor cu caracter privat vor fi redefinite;
- societățile hiper-conectate vor avea în vedere noile grupuri de utilizatori;
- economia globală informațională va fi transformată de către noile tehnologii – bibliotecile pot asista utilizatorii oferind servicii care să mențină totodată limba și integritatea culturală. Noile tehnologii au influențat fluxul tradițional al informației (creator – editură – persoana care deține drepturile de autor – distribuitor – vânzător – bibliotecă - cititor) și pun în discuție vechile modele de business și cadrele de reglementare facilitând competiția și noile modele de acces;

Literatura de specialitate evidențiază pentru ultimii 40 de ani trei revoluții digitale care au afectat fundamental universul informațional.

Prima revoluție digitală s-a petrecut în perioada anilor 1980 – 2000 și a vizat începerea procesului de digitizare a obiectelor din biblioteci coroborat cu penetrarea internetului în bandă largă. Astfel în SUA rata de utilizare a internetului a crescut de la 52 % în 2000, la 84% în 2015.

Cea de-a 2-a revoluție digitală a fost considerată adoptarea la scară largă a dispozitivelor mobile.

În ianuarie 2014, 92% din populația SUA deținea un telefon mobil și dintre aceștia, 55% dețineau un smartphone. Se estimează că în curând numărul de telefoane mobile va depăși numărul populației, pentru că există persoane care dețin mai multe telefoane mobile. De exemplu, în 2014, Hong Kong avea o rată de penetrare a telefoniei mobile de 237% (OFCA 2014).

Cea de-a 3-a revoluție digitală este considerată utilizarea la scară largă a rețelelor de socializare.

În 2014, 74% dintre adulții din SUA cu acces la Internet foloseau site-urile de socializare.

Referitor la accesul la internet, un document al Comisiei Europene din anul 2015 evidențiază că:

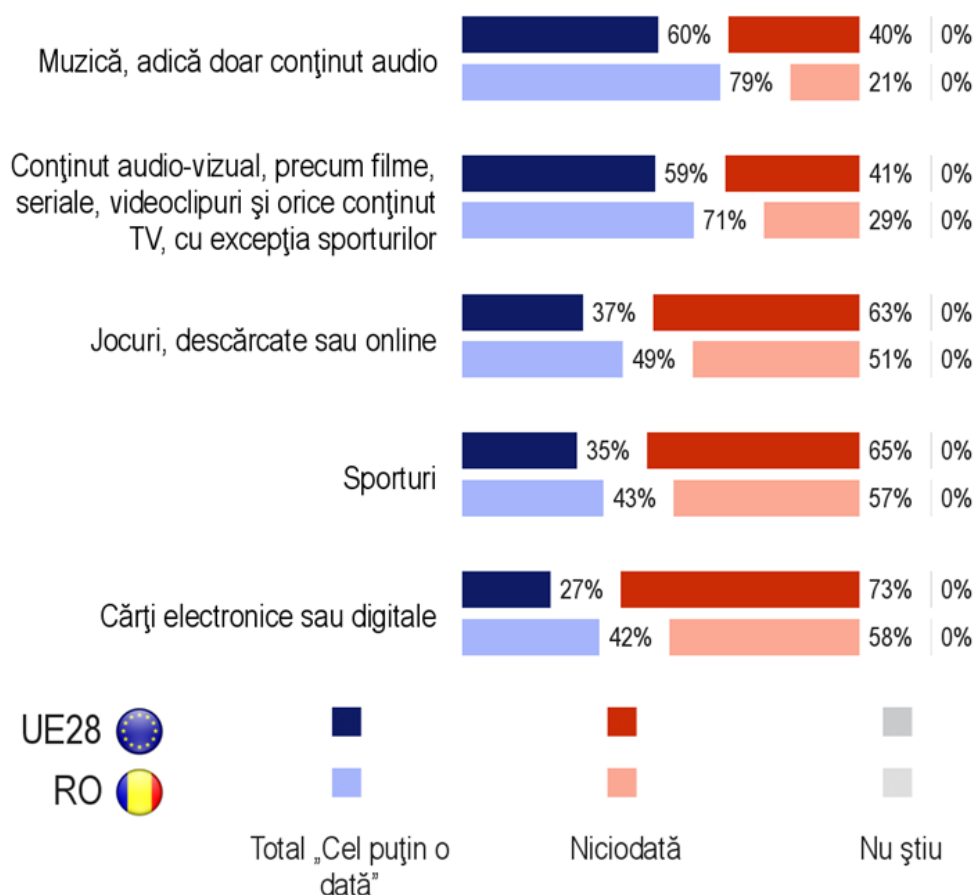
- 82% dintre europenii intervievați au acces la internet, din care 65% în fiecare zi;
- 87% dintre cetățenii francezi, din care 73% în fiecare zi ;
- 84% dintre cetățenii englezi, din care 75% în fiecare zi ;
- 83% dintre cetățenii austrieci, din care 69% în fiecare zi ;
- 83% dintre cetățenii germani, din care 71% în fiecare zi ;
- 94% dintre cetățenii olandezi, din care 86% în fiecare zi ;
- 70% dintre cetățenii români, din care 53% în fiecare zi;

Printre mijloacele utilizate pentru accesarea internetului cele mai utilizate sunt laptop-urile și computerele de birou, astfel:

- 48% dintre români folosesc laptop-uri sau notebook-uri față de 64% dintre europeni;
- 46% dintre români folosesc computere de birou față de 52% dintre europeni;
- 24% dintre români folosesc tablete față de 36% dintre europeni;
- 37% dintre români folosesc smartphone față de 58% dintre europeni.

Dintre cei chestionați, 42% dintre români au accesat cel puțin o dată cărți electronice sau digitale față de 27% dintre cetățenii europeni conform datelor din figura 1.

Q3. În ultimele 12 luni, cât de frecvent ați utilizat internetul pentru a accesa (de ex., prin streaming) sau pentru a descărca oricare dintre următoarele:

Bază: utilizatorii de internet (82% din numărul total al respondenților)

Figura 1. Acces la conținut digital online
 (sursa: Flash Eurobarometru 411: Acces transfrontalier la conținut online)

Referitor la gradul de disponibilitate online a conținutului digital în statele membre, așa cum reiese din figura 2 cetățenii europeni regăsesc, accesează și descarcă frecvent de pe internet conținut audio-vizual în proporție de 50% față de ceea ce caută și 41% cărți electronice sau digitale, iar românii regăsesc frecvent conținut audio vizual în proporție de 37% față de ceea ce caută și 36% cărți electronice sau digitale:

Q10. Pentru fiecare din următoarele tipuri de conținut pe care îl puteți accesa sau descărca de pe internet în (ȚARA NOASTRĂ), ați spune că găsiți ceea ce căutați...

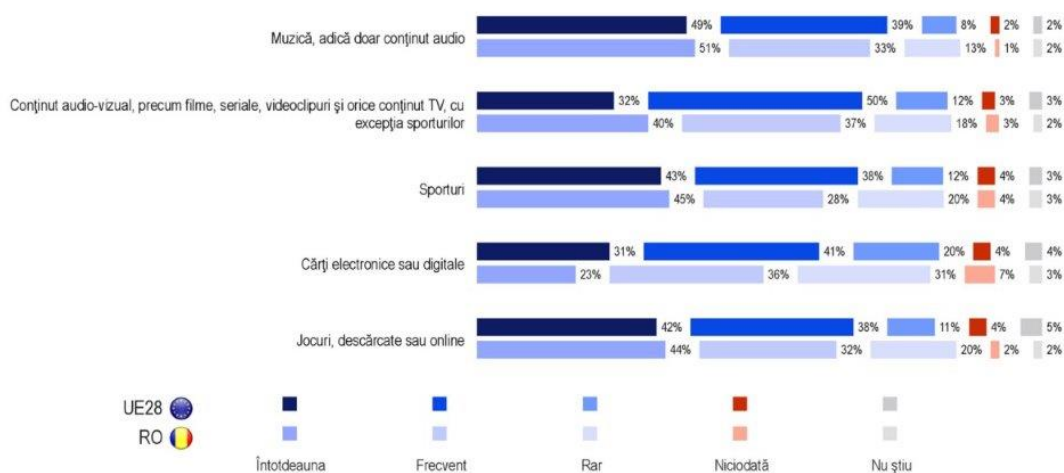

Figura 2. Gradul de disponibilitate online a conținutului digital în statele membre (sursa: Flash Eurobarometru 411: Acces transfrontalier la conținut online)

În acest sens, bibliotecile se confruntă cu provocări din mai multe direcții. Dacă în trecut biblioteca punea la dispoziție utilizatorilor informații pe suport tradițional, odată cu aceste revoluții digitale, bibliotecile ajung la utilizatorii lor prin mediul virtual, prin intermediul internetului, al calculatoarelor, al telefoanelor mobile și al rețelelor de socializare.

O altă abordare, care capătă din ce în ce mai mult teren este aceea a depășirii granițelor unei simple conexiuni prin internet și adăugarea de plus de valoare prin utilizarea IoT (Internet of Things). Astfel cetățeanul se îndreaptă spre o ”smart society – smart city, smart grid, smart solutions, smart education” toate acestea având la bază accesul la informație.

Conținutul digital este foarte atractiv pentru utilizatori datorită disponibilității sale de oriunde și oricând. Problema cea mai mare este că informațiile pe internet nu sunt structurate și de cele mai multe ori nu au o origine cunoscută care să poată fi verificată și de aici și o calitate care poate fi contestată. În acest proces un rol important îl au profesioniștii în domeniu care au avut de-a lungul timpului rolul de a dezvolta și menține resurse informaționale bine structurate cu origine cunoscută și de o anumită calitate.

Totuși, în mediul digital este mai dificil să organizezi multitudinea de resurse, în funcție de structura care le oferă și publicul cărui i se adresează. Totodată specialistul în informație digitală trebuie să fie foarte atent la criteriile de selectare a informațiilor, la interpretarea / traducerea acestor astfel încât să nu le altereze și la faptul că în Internet informația ”evoluează” adică pot apărea multiple versiuni și actualizări ale acesteia și specialistul trebuie să urmărească acest trend și să ofere cea mai recentă și pertinentă actualizare a informației.

Revoluțiile digitale la care face referire literatura de specialitate au schimbat complet accesul la informație și mediul informațional în sine. Astfel odată cu schimbarea infrastructurii informaționale au fost definite 5 tipuri de acces la informație:

- acces tradițional prin biblioteca clasică la o colecție de informații de tip cataloage și descrieri bibliografice;
- acces fizic prin biblioteca clasică la documente în format tipărit;
- acces fizic la documente electronice sau la evenimente cu acces bibliografic și la informații de pe internet nestructurate;
- acces intelectual la colecții structurate și gestionate de biblioteci digitale;
- acces intelectual – conceptual – este orientat către cerințele și necesitățile utilizatorilor și solicită intervenția specialiștilor în domeniu care, având în vedere evoluția explozivă a mediului digital, trebuie să își orienteze competențele în acest sens pentru a putea face față

cerințelor imediate ale utilizatorilor.

Astfel, odată cu schimbarea infrastructurii informaționale, un specialist în informație digitală trebuie să aibă competențe precum:

- să poată gestiona și organiza informații și resurse digitale;
- să folosească infrastructura pentru a disemina informație digitală de interes;
- să ofere servicii precum referințe digitale și informare electronică pentru utilizatori;
- să ofere informații de noutate asupra unui anumit subiect pe care să le extragă din diverse baze de date;
- să facă față activităților de digitizare masivă, precum și proceselor de stocare și conservare digitală;
- să ofere acces universal la cunoaștere digitală;
- să catalogheze și să clasifice documente digitale și cunoaștere digitală.

Odată cu cea de-a doua revoluție digitală - adoptarea la scară largă a dispozitivelor mobile – posibilitatea de a accesa informația oricând și de oriunde și de pe aceste tipuri de dispozitive constituie un avantaj competitiv pentru cei care o utilizează mai ales că datele din sistemele care partajează informații, din bazele de date relaționale, din bazele de date orientate pe obiecte au început să fie accesibile și disponibile și pentru programe care funcționează pe aceste tipuri de dispozitive.

Evoluția tehnologiei în domeniul informației și comunicațiilor a revoluționat mediul informațional în decursul ultimilor 20 de ani.

Convergența dintre informarea tradițională și internet a schimbat modul de viață al societății, permițând cetățenilor nu numai să interacționeze între ei, ci și cu furnizori de conținut. Astfel, posibilitățile de informare au crescut și odată cu ele și provocările legate de crearea unor politici comune la nivel european în ceea ce privește sectorul audiovizual și noile media, crearea unei Piețe Unice Digitale pentru conținut.

Agenda digitală pentru Europa avea, printre alte obiective la fel de importante, și pe acelea de dezvoltare a bibliotecii digitale Europeana, de susținere a efortului de digitalizare a conținutului cultural european și asigurare a unei platforme în vederea centralizării resurselor culturale digitale într-un singur punct de acces facil la informație precum și digitalizarea moștenirii culturale (biblioteci, arhive în format fizic și creații audiovizuale, muzee) în vederea facilitării accesului la nivel european și în vederea asigurării conservării acesteia în timp.

Totodată, în ultimii ani Comisia Europeană a investit bani pentru susținerea acestor obiective și s-au dezvoltat multe proiecte, modele și metodologii de digitalizare.

De asemenea, mai nou accentul cade pe promovarea utilizării datelor deschise și în special pe reutilizarea informației din sectorul public (open government data), dar și pe reglementarea cadrului legislativ pentru drepturile de autor, astfel încât toți actorii să aibă beneficii prin oportunitățile oferite de o piață unică digitală conectată.

Potrivit strategiei pentru piața digitală unică, serviciile și conținutul de interes trebuie să fie disponibile într-un mediu on-line interoperabil și fără limitări legate de granițe. De aceea politicile privind conținutul și media vin să susțină mediul serviciile de conținut on-line prin finanțarea de către Comisie a unor proiecte de cercetare și inovare în domeniu.

Totodată aspecte importante sunt și cele legate de rolul tehnologiei informației și comunicațiilor în gestionarea conținutului cu îmbunătățirea disponibilității conținutului online și a gradului de accesibilitate, dincolo de granițele unei țări precum și simplificarea procedurilor de licențiere pentru drepturile de autor prin utilizarea bazelor de date, metadatelor și standardelor.

Comisia Europeană monitorizează progresul statelor membre în acest domeniu precum și transpunerea corectă a Directivei operelor orfane pentru a face disponibile online cărți, articole de

presă, filme care sunt încă protejate de copyright, dar cu autori necunoscuți sau cu alți posesori de drepturi de acest tip necunoscuți.

Totodată, Comisia Europeană recomandă statelor membre să planifice și să monitorizeze digitizarea tuturor tipurilor de materiale culturale, să încurajeze parteneriatele de tip public – privat și să finanțeze activitățile de digitizare.

BIBLIOGRAFIE

1. **BANCIU, D.; SEBESTYEN PAL, GHE.:** Servicii de informare on-line. București: Editura Universității din București, 2011, 200 p., ISBN 978-606-0080-9;
2. **BANCIU, D.; COARDOȘ, D.; LEPĂDATU, C.:** Informația digitală în cultură: cercetări și realizări. București: Ars Docendi, 2010, 386 p., ISBN 978-973-558-378-1;
3. **BANCIU, D.:** Biblioteca digitală – o cerință a societății informaționale. În volumul: 7 teme fundamentale pentru România, (coordonatori volum Dan Dungaciu, Vasile Iuga, Marius Stoian), București, Editura RAO, 2014, 736 p., ISBN: 978-606-609-635-5;
4. **COMISIA EUROPEANĂ.:** Flash barometru 411, ianuarie 2015: Acces transfrontalier la conținut on-line, 2 p.
5. **EVANS, W.; BAKER, D. (Ed.):** Trends, Discovery, and People in the Digital Age. Oxford: Chandos Publishing, 2013, ISBN-9781843347231, Printbook, 332 p.
6. **NICHOLSON, J. (IFLA):** Transforming Library Services in the digital information environment, 2016, Anadia. http://trends.ifla.org/files/trends/assets/Presentations/anadia_conference_portugal.pdf
7. **PURCELL, K.:** Pew Internet. Grounding Digital Information Trends, 2011, 60 p. <http://www.pewinternet.org/2011/04/07/grounding-digital-information-trends/>
8. **SARACEVIC, T.:** Digital library trends: Unfinished work. https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:84LR1xptIRIJ:https://comminfo.rutgers.edu/~tefko/Courses/e553/Lectures/Lecture14_Trends1.ppt+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro